

DUCHOWIEŃSTWO (120) *sb n*

Oba o oraz e jasne.

sg N duchowieństwo (21). ◊ *G* duchowieństwa (47). ◊ *D* duchowieństwu (16). ◊ *A* duchowieństwo (12). ◊ *I* duchowieństwem (18); -em (3), -(e)m (15). ◊ *L* duchowieństwie (4). ◊ *pl G* duchowieństw (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVII w. (z Cn).

1. *Ogół duchownych, kapłani, księża, mnisi; clerici, spirituales JanStat; clerus Cn (109) :*

a. *W odniesieniu do duchownych chrześcijańskich (103) : on vřznawayącz yřz myal vmrzecz weřwal křzobyę: wřchyřtzky Cardinali. Biřzkupi. y wřchyřtko duchowyeństwo. PowUrb +; Panowie Swieczczy ze wřřitką sliachthą benda powinny woyenna wypravę kařdy wedlya możnořczy řwey, nawięthřřy wedle Statutu. Naczo řię theřř dobrowolnie poddaly pořpořu Zduchowienřtwem wřřem thak swieczkich yako Zakonnich kaplanow, Xięza, Arczybiřkupy, Bykupy [!] Archimendritoriae wřadykowie, aby y ony theřř, themřře obyczaięm, wedlug możnořczy maiętnořczy řzwoich, na woinę wyprawialy ConPiotr 30v; KromRozm I 12v; KromRozm III 18; Diar 52, 78, 83; OrzRozm B3v, F3; przez wřřytkie Koncylia/ (to ieřt zebráním duchowieńřtwá) ktore kiedy przed tym bywáły/ [wiara Sasków] ieřt potępioná á řkázoná BielKron 208v, 151v, 196 [2 r.], 198v [2 r.], 199v, 201 (24); Mącz 312b; BiařKat 163v, 228v; KarnNap kt; ModrzBaz 120v, 138v; Skarředn 85, 107, 109, 174, 263, 288; Zadnego wyřtěpku řrodzey niekarař/ iáko krzywdy kořćielne y duchowieńřtwá: gdy řię kto řmiař ná káplány y duchowne dobrá tárgáć. Skarřřyw 357, 57 164 [2 r.], 336, 403, 454 [4 r.]; Ian Hus w Práďze Stolicy Czeřkiey/ przećiw Oduřtom y inřřym wyřtěpkom Papięřkim iáwne poczał kázać/ zá ktorym powodem przeláďowanie Mnichow y Duchowienřtwá w Czechach/ y wněřřne woyny vrořły. StryjKron 457; ReszList 145; LatHar 408, 421, 487; WujNT 72, 615; Státutem Króřá Alexáňřá wřřyřtkie funduřze, náďania Duchowienřtwu, řá kářsowané. A Ták wřřyřtki potym to Státuće Dániny [...] Tákže teř Funduřze y Náďania wřřyřtkich Duchowienřtw iákořřkolwiek zápiřané máię byďř y řá tym Státutem kářowané SarnStat 92 [idem] 84 112, 178 [2 r.], 185, 924 (12); Ktoř to [wprowadzenie chrześcijańřtwá] w Polřczce řpráwiř? Káplani. Ktoř [...] wniolř náuki y obyczaie dobre [...]? Duchowieńřtwo z krzeřćiańřtwá tu przyřwane. [...] Ktoř Pány řumnniem obćiařzył [...]? Pářtyrze Duchowni. Przez kogo Polřká korony Krolewřkiey [...] nábyřá? Przez řtan Duchowny [...] řkad przednie Fámilie w Polřczce powřtáły [...]? Po wielkiey częřći z Duchowienřtwá? PowodPr 20; Kroleřtwo Polřkie ieřt zdawná ná religiey káťolickiey Rzymřkiey zářáďzone: y przedni řtan iego z Duchowienřtwá tákowego ieřt PowodPr 44; Confęďeráćie/ Compořćie/ Trybunały/ wřřytko to byřły dořki/ Duchowieńřtwo wyřłáďzić. PowodPr 26; ieřři Rycerřtwo nářze [...] tákiego nieprzyřacielá Křięřą á Szořlyřami ich woiováć zechce/ mizernařz y podobno oplákařa bęďřie obroná nářzá. Turek nie Křięřą woiuie/ á teř wygrawa. (marg) Duchowieⁿřtwá w Polřczce od řwieckich vćiřnienie. (–) PowodPr 59, 19, 20, 21, 22, 23 [3 r.] (21); SzarřRyt D.*

Wyrażenia: »pospolite duchowieństwo« (3): (marg) Pořpolite duchowieńřtwo. (–) Ano im wřřą brzuchy z onymi podbroďki/ Co ie tám wytuczyřli řnadř wářzemi řnopki. Kářdy w rořnym vbiorze/ á w dziwnym birećie/ W kořřkach/ w komřach/ w płářczyřkach/ iáko ie thám wiećie. A v pářá im wřřą iákieř wijátyki ReřWiz 161, Ddv; BielKron 161v.

»rzymskie duchowieństwo« (3): Rzymskie wŹytko duchowieństwo kápłany y Biskupy z Bulgáryey/ fromotnie iáko Heretyki wygnáli *SkarJedn* 229, 230, D3v.

»duchowieństwo wschodne« (1): [*biskupi carogradzcy*] pierwszy teŹ być/ á wŹytkiemu duchowieństwu wŹchodnemu rofkazowác chćieli. *SkarJedn* 190.

b. *W odniesieniu do kapłanów pogańskich i żydowskich; sacerdotes Mącz* (6) : Irreligiosum ratus sacerdotes publicos sacraque populi Romani pedibus ire Zdáło mi sie być niepoboŹnie áby duchowieństwo Rzymskie miáło pyeŹso chodźić. *Mącz* 351c, 327d; krol [*Herod*] poŹláł wnet po wŹytko duchowieństwo/ y po wŹytki nauczone w zakonie/ pytáiąc ich pilno/ coby rozumieli ábo wiedzieli o tym obyecányym krolu *RejPos* 36, 35v, 36.

Szereg: »duchowieństwo a kapłani« (1): Praesul, Prełát/ Biskup miedzi duchowieństwem á kápłany Mártefowi *Mącz* 319b.

2. *Urząd duchowny, stan kapłański, bycie kapłanem; status clericorum vel ecclesiasticorum, res clerica vel ecclesiastica Cn; ministerium eangellii Mącz* (6) : IŹ sie ofwyęci á ná kápłáństwo pálowác będye/ nye ták dla tego áby yuŹ ofobliwye á práwye kwoli Bogu był/ yego Źpraw á rofkazánya pátrzył/ ále inadz wyęcey áby z duchowyeńtwá żywności á wychowánya sobye zdobył. *GliczKsiąŹ* O5; Ministerium Evangelii, Służbá kościelna/ Duchowieństwo/ vrząd słuŹebników słowa BoŹego. *Mącz* 222b; *CzechEp* 93.

Szereg: »kapłáństwo abo duchowieństwo« (1): gdyby íam nie mogł [*heretyki przeŹladowác i mordowác*] dla kápłáństwa íwego ábo duchowieństwa/ tego rękómá íwymi wykonać/ tedy to przez inŹe czynić [...] onych w tym rozgrzeŹzáiąc *CzechEp* 15.

Wyrażenie przyimkowe: »po stopniach duchowieństwa« = *przyjmując kolejne święcenia* (2): zoŹtał tedy bez omieŹzkánia Mnichem/ wŹytko dla Páná IezuŹa opuŹzczáiąc/ á w vboŹtwie y czyŹtości/ y vmartwieniu ciáłá y Źądzey świeckiey/ wŹytki íwe Źkárby y ćwiczenia pokłádáiąc. y zoŹtał potym po ítopniách duchowieństwa/ Kápłanem. *SkarŹyw* 508, 527.

3. *Wartości, cnoty duchowe, religijne, życie religijne; res animi vel animorum Cn* (5) : PodroŹlą náuczáli/ więcey duŹznego rzemioŹlá/ niŹli cieŹelnych tych y widomych y Źkázitelnych zabaw. [...] wielki y nád mniemánie/ pochop/ w duchowieństwie bráłá corká ich. *SkarŹyw* 13; IeŹli Dyabeł ma na mię ták wiele wŹzeteczeńŹtwá/ naydę ia teŹ nań ztoŹz duchowieństwa. *SkarŹyw* 118; *CzechEp* 6; Acz wiárę nam Pan Bog dáie do rzeczy duchownych ktora íeŹt w duchowieństwie rozumem náŹzym/ y bez niey byliby ímy iáko ci co íię głupimi z náтуры rodŹá *SkarKaz* 45b; *SkarKazSej* 679a.

Synonimy: 1. *kapłáństwo, księŹa; 2. kapłáństwo.*

Cf DUCHOWNOŚĆ